

Rozdział 2

BATIK NA JAWIE. P r e c y z j a, c i e r p l i w o ść i p i ę k n o

Malaje, jak bardzo wiele ras wschodnich, mają wrodzony popęd i zdolność do zdobienia wszystkich przedmiotów. Ich sarongi i wszelkie chusty są to tak zwane 'batiki', pokryte prześlicznymi wielobarwnymi wzorami, robionymi tak, jak u nas pisanki wielkanocne, za pomocą procesu zwanego batikowaniem.

*Michał Siedlecki Jawa. Przyroda i sztuka. Uwagi z podróży,
Kraków 1913*

13. Spódnica ze wzorem *tambal nitik* zbudowanym z tysięcy pojedynczych kropli wosku. Inspirowana ornamentyką jedwabnych tkanin *patola* sprowadzanych z Indii (fragment). Dwór sultana (*kraton*), Yogyakarta, około 1930-1935. Kolekcja Rudolfa G. Smenda, Kolonia

Skirt with the *tambal nitik* design constructed using thousands of individual drops of wax which was inspired by the design of the silk *patola* fabrics imported from India (detail). Sultan's court (*kraton*), Yogyakarta, c. 1930-1935. Rudolf G. Smend collection, Cologne

Batik na Jawie. Precyzja, cierpliwość i piękno

22. Nanoszenie wosku jest pracą zespołową. Pracownia Masina w Trusmi koło Cirebon

Wax application is team work. Masina workshop in Trusmi near Cirebon

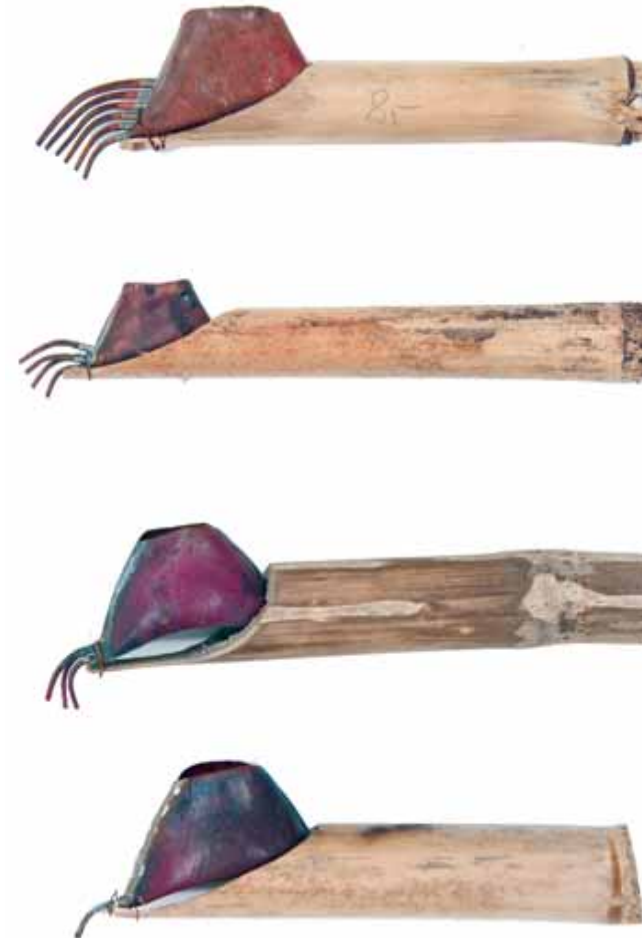
gdzie wyrób batikowanych tkanin stanowił dodatkowy dochód dla rodzin miejscowych rybaków (il. 87). W drugiej połowie XIX w. w miastach w tej części wyspy rozwinęła się komercyjna produkcja batików, zainicjowana w warsztatach prowadzonych przez kobiety z rodzin eurazjatyckich oraz jawajskich Chińczyków. Tkaniny te, choć często zachowały typową dla tej okolicy niebiesko-czerwoną kolorystykę, na ogół dekorowane były motywami odwołującymi się do tradycji kultury europejskiej, chińskiej i arabskiej.

Jeszcze inny rodzaj batiku powstał w regionie Jawy zachodniej, zamieszkałej przez ludność sundajską. Na przełomie XIX i XX w., w okresie rozkwitu tych tkanin, główne centra produkcji batiku znajdowały się w Tasikmalaya, Bandung, Garut i Ciamis. Batiki sundajskie utrzymane były w ciemnych, stonowanych kolorach, wśród których przeważał ciemnoczerwony i niebiesko-czarny. Tkaniny te dekorowane były niewielkimi motywami kwiatowymi, zbudowanymi z białych kropek. Na początku XX w., gdy lepiej sytuowane kobiety sundajskie wprowadziły modę na używanie tkanin środkowojawajskich, produkcja miejscowych batików znacznie podupadła. Obecnie tkaniny te wykonywane są jeszcze w okolicach Tasikmalaya i Ciamis, a ich odbiorcą jest miejscowa ludność wiejska.

2.3 Jak powstaje batik: technika i technologia barwienia

Pomimo znacznej liczby regionalnych odmian tkanin, technika i proces wykonywania batików, stosowane materiały, narzędzia i barwniki wykazują znaczną jednorodność. Do batikowania używane są prawie wyłącznie tkaniny bawełniane produkcji fabrycznej, których gładka

Batik na Jawie. Precyzja, cierpliwość i piękno

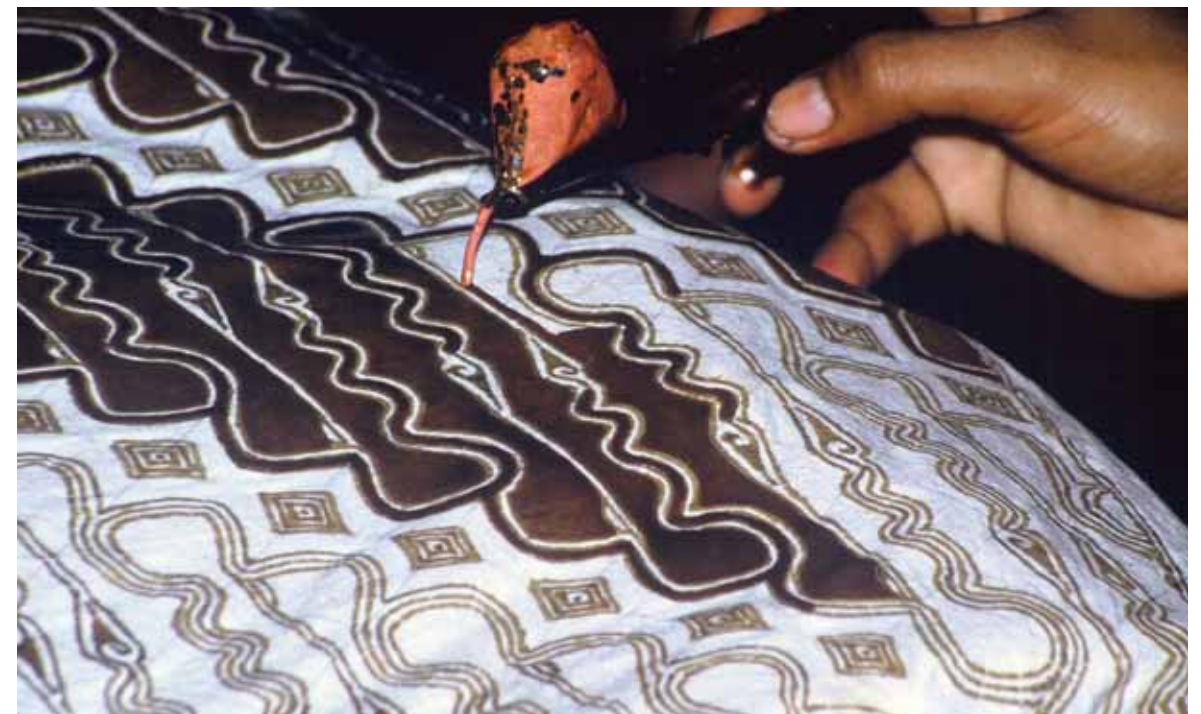

23. Pisaki do wosku *canting* o różnych rodzajach lejków konieczne są do rysowania szeregu wyspecjalizowanych wzorów. Kolekcja Rudolfa G. Smenda, Kolonia

Wax-instruments *canting* with various types of funnels used to draw a range of specialised patterns. Rudolf G. Smend collection, Cologne

24. Rysowanie woskiem długich linii motywu *parang rusak* wymaga kontroli oddechu. Pracownia Hardjonagoro (Go Tik Swan), Surakarta

Breath control is necessary to draw the elongated lines of the *parang rusak* design. Hardjonagoro (Go Tik Swan) workshop, Surakarta

51. Państwo młodzi podczas uroczystości weselnych w Surakarcie. W tradycji jawajskiej małżeństwo to akt mający zapewnić trwanie wszechświata. Jest uroczystością pełną powagi i skupienia. 1994

Bride and groom at their wedding ceremony, Surakarta. According to Javanese tradition marriage is an act which will ensure the continuity of the universe and therefore is a solemn and dignified occasion. 1994

2.5 Małżeństwo, czyli kontynuacja wszechświata

W tradycji jawajskiej małżeństwo to nie tylko publiczne uznanie uczuciowego związku dwojga ludzi, lecz także akt o znacznie większej wadze, którego pomyślność zapewni kontynuację istnienia ludzkości i wszechświata. Z tego powodu symbolika ceremonii zaślubin nawiązuje do procesu odtwarzania kosmosu, a państwo młodzi, nawet jeśli pochodzą z ludu, otrzymują tego dnia status „króla i królowej” i mogą nosić *dodot* – ceremonialną szatę dworską przynależną sułtanowi i jego małżonce.

52. Podczas zaślubin postacie bogini ryżu Dewi Sri oraz jej małżonka Dewa Sadono umieszczane są przed rytualnym łóżem małżeńskim. W kulturze Indonezji rytuały agrarne często łączone są z praktykami mającymi zapewnić płodność i bogactwo. Jawa środkowa, koniec XIX w. Muzeum Etnograficzne, Kraków

A couple of carvings representing the goddess of rice Dewi Sri and her consort Dewa Sadono is placed in front of the ritual marriage bed. In Indonesian tradition, agrarian rituals are frequently combined with practices which are to ensure fertility and good fortune. Central Java, end of 19th c. Ethnographical Museum, Cracow

Batik na Jawie. Precyzja, cierpliwość i piękno

71. Spódnica w odcieniach koloru niebieskiego, pozbawiona czerwieni, była żałobnym strojem jawajskich Chińczyków. Również panna młoda zakładała taki *sarong* w przeddzień opuszczenia domu rodziców. Pekalongan, 1920-1930. Kolekcja Rudolfa G. Smenda, Kolonia

A skirt featuring blue hues but lacking the colour red, used to be the mourning dress of Javanese Chinese. It also used to be worn by a bride on the eve of leaving the home of her parents. Pekalongan, 1920-1930. Rudolf G. Smend collection, Cologne

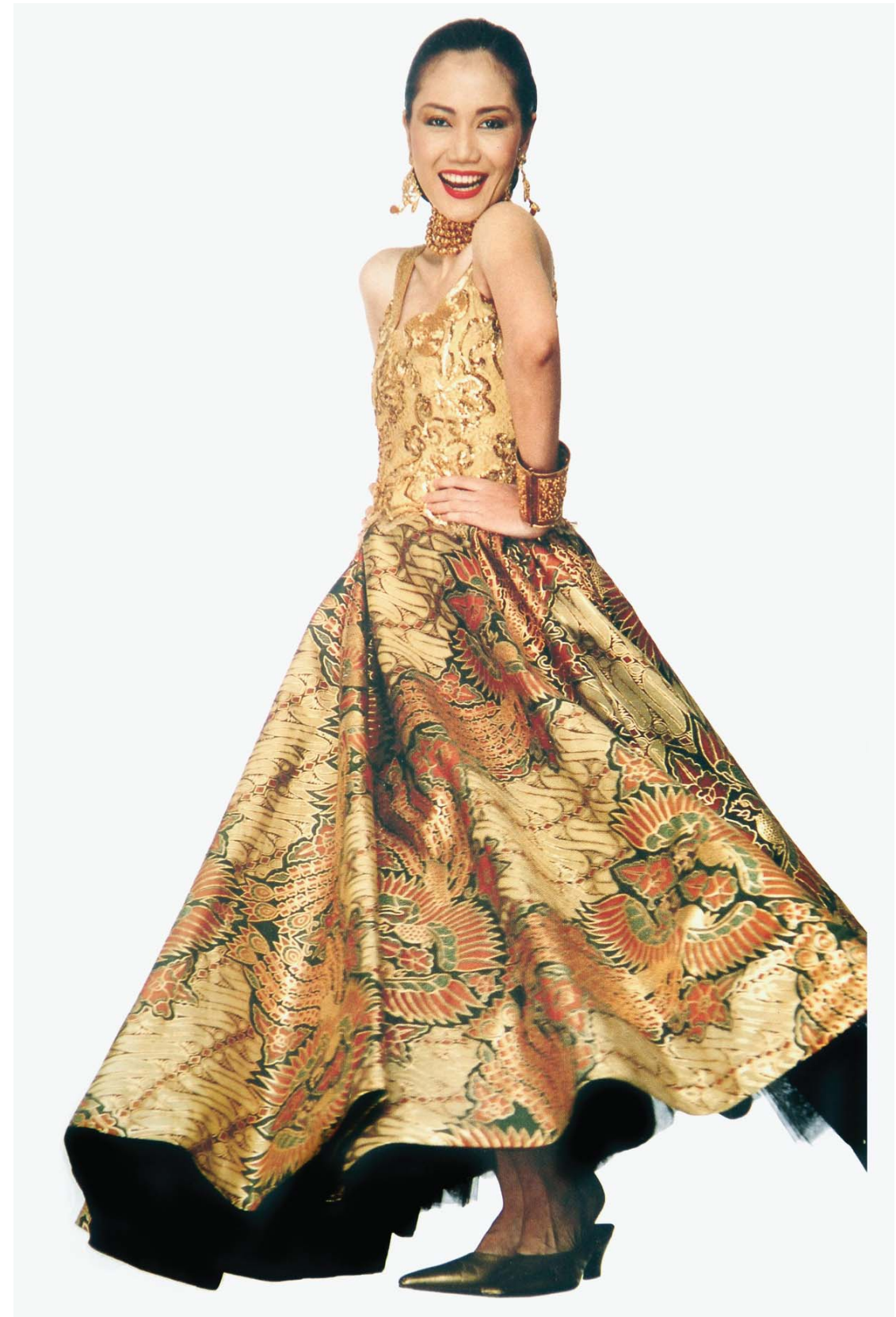
Batik na Jawie. Precyzja, cierpliwość i piękno

78. Kreacja wieczorowa Iwana Tirty, współczesnego projektanta mody. Wzór batikowanej spódnicy jest powiększonym motywem dworskim, przedstawionym na fotografii 46. Dżakarta, 2003

Evening gown by Iwan Tirta, a contemporary fashion designer. The ornament of the batik skirt represents a magnified court pattern (see photo 46). Jakarta, 2003

79. Suknia projektu Iwana Tirty, batikowana i pokryta płatkami złota, z motywem feniksa. Dżakarta, 2003

A dress designed by Iwan Tirta, batiked and covered with gold leaf, featuring phoenix figures. Jakarta, 2003